

IZVANSUDSKA I SUDSKA MEDIJACIJA S OSVRTOM NA PRIMJENU NA PREDMETE IZ OSIGURANJA

Sažetak: Mirenje (posredovanje, medijacija, koncilijacija) svaki je postupak, bez obzira na njegov naziv, kojim stranke nastoje sporazumno riješiti svoj spor uz pomoć jednoga ili više izmiritelja koji strankama pomaže postići nagodbu, bez ovlasti nametanja obvezujućega rješenja. Poznati su različiti modeli medijacije od sudske, izvansudske i sudu pridružene. U radu se obrađuje izvansudska medijacija u Bosni i Hercegovini uz sve specifičnosti te se komparira s hrvatskim i slovenskim rješenjima s posebnim osvrtom na primjenu izvansudske medijacije u predmetima iz osiguranja.

Ključne riječi: medijacija, modeli medijacije, specifičnosti izvansudske medijacije postojećoj regulativi i pro futuro u predmetima iz osiguranja

* Mirza Drnda dipl. iur.; student Poslijediplomskoga specijalističkog studija; Pravo osiguranja; Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru

1. Uvod

U Bosni i Hercegovini medijacija je regulirana na temelju Zakona o postupku medijacije.¹ Medijacija je točno ugovorni odnos između svake stranke pojedinačno i medijatora bez posebnih djelovanja. Ovaj ugovor može biti zaključen u vidu klauzule o medijaciji koja je dio glavnog ugovora ili u vidu posebnoga sporazuma stranaka o medijaciji nakon što je spor nastao.² Mirenje (posredovanje, medijacija,³ koncilijacija⁴) svaki je postupak, bez obzira na njegov naziv, kojim stranke nastoje sporazumno riješiti svoj spor uz pomoć jednoga ili više izmiritelja koji strankama pomaže postići nagodbu, bez ovlasti nametanja obvezujućega rješenja. Medijatori trebaju imati pošten i nepristran pristup, te djelovati s dobrim namjerama i prema potrebama i interesima stranaka. Medijator će strankama objasniti postupak medijacije i opisati sličnosti i razlike s ostalim postupcima rješavanja sporova. Medijator će istaknuti da nema pravo donositi odluke i u tom smislu će istaknuti razliku u odnosu na sudski proces, izvansudsku nagodbu i arbitražu. Medijatori pomažu strankama u pregovorima⁵ kroz nekoliko zajedničkih sastanaka ili povjerljivih pojedinačnih sastanaka sa svakom od stranaka. Oni pomažu strankama uvidjeti njihov položaj, odrediti njihove interese, pronaći moguća rješenja i razmotriti sve mogućnosti i alternative s ciljem postizanja sporazuma.⁶ Ono što se kroz mirenje želi istražiti jesu interesi, motivi i želje stranaka a ne utemeljenost njihovih zahtjeva. Interesna orijentacija je osobina po kojoj se mirenje bitno razlikuje od suđenja i arbitraže.⁷

2. Modeli medijacije

Kada govorimo o odnosu između postupka rješavanja sporova i suda, modeli mogu biti:

1. *Sudski* - alternativno rješavanje sporova koje je potpuno integrirano u sudski sustav, odnosno predstavlja jednu fazu u sudskom rješavanju sporova.

¹ *Zakon o postupku medijacije*, Službeni glasnik BiH, br. 37/04.

² JAKŠIĆ, A., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2008., str. 639.

³ "Korijen riječi je u latinskom jeziku, potječe od riječi *medius* što znači nepristran, neutralan, onaj koji ide srednjim putem." Tako DASOVIĆ-MARKOVIĆ., V., *Medijacija u Bosni i Hercegovini*, 101 pitanje i odgovori, Grafid, Banja Luka, 2006., str. 9.

⁴ "Za razliku od medijacije, postupak institut 'koncilijacije' (conciliation) koristi se veoma rijetko. Razlika između ova dva oblika veoma je mala. Najlakše je reći da je medijacija ('posredovanje') koncentrirana na sadržaj rješenja, a koncilijacija ('mirenje') na socijalno psihološki okvir spora.." Vidi: ŠIMAC, S., *Postupak mirenja s osvrtnom na zakon o mirenju*, Pravo u gospodarstvu, 2004, str. 92.

⁵ Prepuštajući strankama krajnju odluku, izmiriteljeva jedina uloga sastoji se od suptilnog upravljanja pregovorima u svrhu pospješivanja komunikacije među strankama i ponovnog uspostavljanja dobrih odnosa. Usp. VUKMIR, M., *Praktični problemi i rješenja u postupku mirenja*, *Odvjetnik, Glasilo i časopis Hrvatske odvjetničke komore*, 1-2/13., str. 16.

⁶ ŠIMAC, S., *Postupak mirenja s osvrtnom na zakon o mirenju*, *loc. cit.*

⁷ UZELAC, A., *Mirenje kao alternativa suđenju*, *Zbornik hrvatske udruge za mirenje*, br. 1, 2011., str. 360.

Postupke najčešće provodi drugi sudac koji ne vodi redovni sudski postupak u predmetnom sporu. Ovi postupci se uglavnom i fizički provode unutar prostorija suda.

2. *Sudu pripojeni* - alternativno rješavanje sporova u kojem se kao neutralne strane mogu pojaviti i privatne osobe ili organizacije, ali sud je zadržao djelomičnu ulogu u postupku. Npr. u administriranju i upućivanju predmeta u postupak alternativnoga rješavanja sporova, osiguravanju pravne pomoći u ovim postupcima, utvrđivanju pravila i kodeksa, vođenju registra medijatora i arbitara ili osiguranju prostora i sl.
3. *Izvansudski* - alternativno rješavanje sporova koje je potpuno nezavisno od suda, odvija se u skladu s okvirnim zakonom ili drugim propisom, ali detaljna pravila postupanja, organizaciju alternativnoga rješavanja sporova, registar neutralnih vode privatne organizacije. Postupci se u pravilu događaju izvan prostorija suda.⁸

3. Medijacija u Bosni i Hercegovini

Medijacija je postupak u kojem medijator kao treća neutralna osoba pomaže strankama u nastojanju da postignu obostrano prihvatljivo rješenje spora. U medijaciji pravo na donošenje odluka imaju isključivo stranke. Medijator ne će nametati nagodbu strankama u sporu, nuditi pravne savjete, niti postupati kao pravni zastupnik bilo koje strane. Uloga medijatora je da otkloni prepreke u komunikaciji, potakne utvrđivanje interesa, iznošenje i ispitivanje mogućih opcija, koje bi mogle odgovoriti na potrebe lica uključenih u spor.

Medijator će poticati stranke da iznesu onoliko informacija koliko je potrebno da se zajednički usuglase o tome što je predmet medijacije. Podatci o obrazovanju, završenim treninzima i profesionalnom iskustvu medijatora moraju biti na raspolaganju strankama. Prije početka medijacije, medijator mora provjeriti jesu li prisutni razumjeli principe i pravila koja vrijede u postupku medijacije. Između ostaloga, to uključuje dobrovoljnost i povjerljivost postupka, neutralnost i nepristranost medijatora, mogućnost razgovora s jednom stranom, uvjete pod kojim medijacija može biti prekinuta. Medijator i stranke će se složiti o pravilima koja će svi poštovati tijekom medijacije. U postupku medijacije isključena je javnost.

Dobrovoljnost medijacije predstavlja pravo stranaka da samostalno i bez pritiska donesu odluku o pristupanju medijaciji i bilo kojem ishodu postupka medijacije. Medijator mora očuvati povjerljivost u postupku. Medijacija može biti završena

⁸ ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, A., HAUBRICH, V., Medijacija kao alternativni način rješavanja sporova, Zbornik radova aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 17, Mostar, 2019., str. 112.

sporazumom ili bez sporazuma. Ako se medijacija završava potpunim sporazumom, medijator će sa strankama razgovarati o procedurama za formalizaciju i provođenje postignutog sporazuma i pomoći strankama u sačinjavanju pismenog sporazuma o nagodbi. Sporazum koji se postigne u postupku medijacije ne će biti zakonski obvezujući dok se ne zabilježi u pismenoj formi i dok ga ne potpišu strane u sporu ili njihovi punomoćnici.

Kako bi se uvođenje obveznog mirenja prihvatilo i smatralo opravdanim, potrebno je da iz istog proizlaze prednosti koje će nadmašiti njegove negativne aspekte. Međutim, sveobuhvatne empirijske analize koja bi to i apsolutno dokazala, nema. Obvezivanje na provedbu postupka mirenja kao pretpostavka podnošenja tužbe sudu podiže također pitanje ustavnosti u smislu, ograničava li se navedenom obvezom pravo na pristup sudu.⁹

Često se raspravlja o razlikama između obveznog i dobrovoljnog posredovanja. Neki ljudi vjeruju da obvezno posredovanje nije tako učinkovito kao dobrovoljno. Dok drugi vjeruju da je postupak jednako učinkovit, ali da stranke dolaze u dvije različite medijacije s različitim perspektivama.

3.1. Izvansudska medijacija u BiH

Prema odredbi čl. 1. st. 2. Zakona o postupku medijacije BiH poslovi medijacije posebnim zakonom prenose se na udruženje ili udruženja po procedure utvrđenoj tim zakonom. Taj zakon je Zakon o prijenosu poslova medijacije na udruženje medijatora.¹⁰ Prema odredbi čl. 1. Zakon o prijenosu poslova medijacije na udruženje medijatora određeno je da se ovim zakonom uređuje postupak prijenosa poslova medijacije i određivanja udruženja građana koji će obavljati poslove medijacije u Bosni i Hercegovini, u skladu sa zakonom o postupku medijacije te prijenos poslova na udruženje medijatora. Prema odredbi čl. 3. Zakon o prijenosu poslova medijacije na udruženje medijatora poslovi medijacije prenose se na "Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini" registrirano rješenjem Ministarstva civilnih poslova i komunikacija Bosne i Hercegovine. Možemo reći da je medijacija u Bosni i Hercegovini regulirana kao izvansudska.

U procesne zakone ugrađena je odredba da sud može uputiti stranke u medijacije ili stranke to zatraže sporazumno, ali medijacija se može provoditi i neovisno o tome je li pokrenut ili hoće li se pokrenuti parnični postupak. Propisana je situacija u kojoj postoji veza sa sudom Prema odredbi čl. 86. st. Zakona o parničnom postupku

⁹ KNOLL, RADOJA K., *Obvezno mirenje - Osvrt na rješenja iz komparativnoga i Hrvatskoga prava*, Hrvatska udruga za mirenje, 2015., dostupno na: <https://medijacija.hr/biblioteka/>, str. 114.

¹⁰ *Zakon o prijenosu poslova medijacije na udruženje medijatora*, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 52/05.

Federacije Bosne i Hercegovine¹¹ najkasnije na pripremnom ročištu, sud može, ako ocijeni da je to svrsishodno s obzirom na prirodu spora i druge okolnosti, predložiti strankama da spor riješe u postupku medijacije, kako je predviđeno posebnim zakonom. Prema odredbi čl. 86. st. 2. takav prijedlog mogu staviti i stranke sporazumno do zaključenja glavne rasprave. Isto rješenje predviđeno je odredbama čl. 86. Zakona o parničnom postupku Republike Srpske¹² i odredbi čl. 209. Zakona o parničnom postupku Brčko Distrikt BiH,¹³ odredbi čl. 53. Zakona o parničnom postupku pred Sudom BiH.¹⁴ U Republici Hrvatskoj mogućnost sudskog mirenja utvrđuje Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske,¹⁵ a rješenja vezana za model izvansudskog mirenja propisuje Zakon o mirenju.¹⁶ U Republici Sloveniji donesena su dva zakona, Zakon o mirenju u građanskim i trgovačkim predmetima iz 2008.¹⁷ koji se općenito odnosi na mirenje, te drugi zakon - Zakon o alternativnom rješavanju sudskih sporova iz 2009.¹⁸

3.2. Medijacija u obiteljskim sporovima

Od alternativnih načina rješavanja obiteljsko-pravnih sporova Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine¹⁹ poznaje samo jedan postupak mirnog rješavanja sporova kao obvezni izvansudski postupak koji se provodi u vezi s razvodom braka, a naziva se posredovanjem. S druge strane medijacija u obiteljsko-pravnim stvarima izvan odredbi Obiteljskoga zakona Federacije Bosne i Hercegovine provodi se prema odredbama Zakona o postupku medijacije BiH. Prema odredbi čl. 5. st. 1. Obiteljskoga zakona FBiH za pružanje stručne pomoći i zaštite prava i interesa

¹¹ *Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Službene novine Federacije BiH, br. 53/03., 73/05., 19/06., 98/15.

¹² *Zakon o parničnom postupku Republike Srpske*, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 58/2003., 85/2003., 74/2005., 63/2007., 105/2008. - odluka US, 45/2009. - odluka US 49/2009. i 61/2013.

¹³ *Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta*, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 28/18.

¹⁴ *Zakon o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine*, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 36/04., 84/07., 58/13. i 94/16.

¹⁵ *Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske*, Službeni list, br. 4/77., 36/77., 6/80., 36/80., 43/82., 69/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., Narodne novine, br. 35/91., 53/91., 91/92., 112/99., 88/01. - čl. 50. Zakon o arbitraži, 117/03., 84/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 43/13. - Rješenje USRH i 89/14. - OUSRH.

¹⁶ *Zakon o mirenju Republike Hrvatske*, Narodne novine, br. 18/11.

¹⁷ Zakon o mirenju u građanskim i trgovačkim predmetima, Uradni list Sl. 56/08.

¹⁸ *Zakon o alternativnom rješavanju sudskih sporova*, Uradni list Sl. 97/09., 40/12. Prema odredbi čl. 15. St. 1. Slovenskog zakona o alternativnom rješavanju sudskih sporova sud predlaže postupak mirenja u svakom predmetu, osim ako sudac ocijeni da predmet nije podoban za mirenje. Vidi više kod: SAJKO, K., Napomene o mirenju u hrvatskom i poredbenom pravu, Pravnik, časopis za pravna i društvena pitanja, br. 1(88), god. 44, Zagreb, 2010. (dalje: SAJKO, Napomene o mirenju u hrvatskom i poredbenom pravu), str. 924.

¹⁹ *Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine*, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 35/05., 31/14. (dalje: *Obiteljski zakon FBiH*).

djeteta i ostalih članova obitelji, za rješavanje sporova između članova obitelji, kao i u svim slučajevima poremećenih obiteljskih odnosa odgovorni su centar za socijalni rad, kao organ skrbništva, sud i osoba odgovorna za posredovanje. U županijama i općinama u kojima nije osnovan centar za socijalni rad, poslove iz st. 1. ovoga članka i druge poslove skrbništva određene ovim zakonom vrši općinska služba kojoj je povjereno vršenje tih poslova. Medijacija pri centru za socijalni rad provodi se u dva oblika kao neobvezna medijacija u sporovima narušenih obiteljsko-pravnih odnosa i obvezna medijacija u formi posredovanja prije razvoda braka. Centar za socijalni rad kao organ starateljstva može osnivati stručna tijela sastavljena od liječnika, pedagoga, psihologa, pravnika, socijalnog radnika.²⁰ U postupak posredovanja uključena je treća osoba, medijator koji pomaže objema stranama u sporu da komuniciraju i pregovaraju u povjerljivom okruženju. Tijekom postupka posredovanja bračni partneri ili roditelji također mogu dobiti usluge koje uključuju: informiranje, savjetovanje za rješavanje sporova, postizanje dogovora i mirenje u svrhu rješavanja obiteljskih sporova. Obiteljski medijatori u Federaciji Bosni i Hercegovini dolaze iz raznih stručnih profila, pravnih i društvenih znanosti pa imaju kvalifikacije pravnika, socijalnog radnika, pedagoga, psihologa i sociologa.

3.3. Medijacija u radnim sporovima u FBiH

Radni sporovi pogodni su za rješavanje alternativnim načinima rješavanja, pa i medijacijom. U Bosni i Hercegovini postoji sljedeća legislativa, to jest u Republici Srpskoj donesen je 2003. godine Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova²¹ te se 2016. godine donosi novi Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova,²² a u Federaciji Bosne i Hercegovine na snazi je Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova iz 2021. godine.²³ Prema odredbi čl. 1. st. 1. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH uređuje se postupak mirnog rješavanja radnih sporova (individualnih i kolektivnih), način određivanja miritelja i arbitara i druga pitanja od značaja za mirno rješavanje radnih sporova za teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacije), ako drugim zakonom nije drugačije određeno. Prema odredbi čl. 6. st. 1. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH - Mirno rješavanje kolektivnih radnih sporova - u slučaju spora o zaključivanju, primjeni, izmjeni ili dopuni odnosno otkazivanju kolektivnog ugovora ili drugog sličnog spora vezanog za

²⁰ Vidi kod: HAUBRICH, V., TADIĆ-LESKO, K., Obiteljska medijacija pri Centru za socijalni rad, Zbornik radova Drugi međunarodni naučni skup Dani porodičnog prava, Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić", Mostar, 2104., str. 180-190.

²¹ Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 71/09., 11/11.

²² Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 91/16. (dalje: Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova RS).

²³ Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH, Službene novine Federacije BiH, br. 49/21. od 23. 6. 2021.

kolektivni ugovor (kolektivni radni spor), ako strane nisu dogovorile način mirnog rješavanja spora, provodi se postupak mirenja, u skladu s ovim zakonom. U stavku 2. ovog članka ako se postupak iz stava (1) ovog člana ne završi u razumnom roku, koji ne može biti duži od 30 dana ili se postupak mirenja završi neuspješno, strane u sporu imaju pravo podnijeti tužbu nadležnom sudu, u rokovima koji teku od dana završetka postupka mirenja. Mirenje iz stava (1) ovoga člana provodi mirovno vijeće (čl. 6. st. 3. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH). Prema odredbi čl. 7. st. 1. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH (Mirno rješavanje individualnih radnih sporova) prije podnošenja tužbe radnik i poslodavac mogu se dogovoriti o mirnom rješavanju spora na način i pod uvjetima predviđenim ovim zakonom. Prema st. 2. istog članka ako se postupak iz stava (1) ovog člana ne završi u razumnom roku, koji ne može biti duži od 30 dana ili se postupak mirenja završi neuspješno, mirovno vijeće donosi odluku o prekidu postupka, a radnik ima pravo podnijeti tužbu nadležnom sudu, u rokovima koji teku od dana završetka postupka mirenja. Mirenje iz stava (1) ovog člana provodi mirovno vijeće (čl. 7. st. 3. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH). Prema odredbi čl. 8. st. 1. (Mirovno vijeće) Nacrta Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH mirovno vijeće može biti formirano za teritoriju Federacije, odnosno za područje županija. Prema odredbi čl. 8. st. 2. (Mirovno vijeće) Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH tijelo za mirno rješavanje radnih sporova formirano za teritoriju Federacije nadležno je za: kolektivne radne sporove koji proizlaze iz kolektivnih ugovora²⁴ zaključenih za teritoriju Federacije ili područje dviju ili više županija, te za individualne i kolektivne radne sporove u kojima je jedna od strana federalni organ uprave, federalna upravna organizacija, javna ustanova, javno poduzeće, privredno društvo i drugo pravno lice čije je osnivač Federacija. Prema st. 3. istog članka tijelo za mirno rješavanje radnih sporova formirano na teritoriju županije nadležno je za: kolektivne radne sporove koji proizlaze iz kolektivnih ugovora zaključenih za područje jedne županije, te za individualne i kolektivne radne sporove u kojima je jedna od strana poslodavac čije je sjedište na području te županije. Prema odredbi članka 11. st. 1. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH (Pokretanje postupka) postupak mirnog rješavanja individualnog i kolektivnog spora iz čl. 6. i 7. ovog zakona, pokreće se podnošenjem prijedloga Ministarstvu. U st. 2. istog članka određeno je da prijedlog iz stava (1) ovog člana strane u individualnom, odnosno kolektivnom sporu mogu podnijeti zajednički ili pojedinačno. Prema odredbi čl. 12. st. 2. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH miritelja sporazumno biraju strane u individualnom, odnosno kolektivnom sporu s Popisa, u roku od tri dana od dana prihvaćanja pojedinačnog

²⁴ ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, A., Zaštita kolektivnih prava i interesa u parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Zbornik radova s ii. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava - nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, str. 353-372.

prijedloga, o čemu odmah obavještavaju Ministarstvo. Ako strane u individualnom, odnosno kolektivnom sporu sporazumno ne odrede miritelja, određuje ga federalni ministar, u roku od tri dana od isteka roka iz stava (1) ovog člana (čl. 12. st. 2. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH). Prema odredbi čl. 13. st. 1. Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova FBiH miritelj sudjeluje u: a) individualnom radnom sporu i b) kolektivnom radnom sporu.

3.4. Medijacija u potrošačkim sporovima

Smatramo da je nužna reforma u smjeru da se proširuju obvezne medijacije za potrošačke sporove. Prema odredbi čl. 101. toč. h. Zakona o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini²⁵ Ombudsman za zaštitu potrošača Bosne i Hercegovine predlaže i inicira rješavanje potrošačkih sporova primjenom mehanizama za alternativne načine rješavanja sporova. Nadalje u čl. 124. st. 1. Zakona o zaštiti potrošača BiH procedure alternativnoga rješavanja sporova bit će uspostavljene od ovlaštenih tijela za zaštitu potrošača u Bosni i Hercegovini čija će zadaća biti rješavanje potrošačkih tužbi. Nadalje u st. 2. istog članka takve procedure bit će uspostavljene i primjenjivat će se u skladu s kriterijima koje postavi Ombudsman za zaštitu potrošača u Bosni i Hercegovini. Razmatra se medijacija pri Ombudsmanu za zaštitu potrošača kao ADR koji bi mogao odgovoriti izazovima potrošačkih ugovora.

3.5. Razlika između parnice i medijacije

Etimološki pojam spor i parnica dolaze od glagola sporiti se što znači: ne biti suglasan u nečemu i nastojati da se vlastito stajalište, mišljenje ili tvrdnja nametne kao točno i ispravno. To nešto oko čega se ljudi spore i što je predmet spora, neki je građanskopravni odnos, neko subjektivno pravo ili građanskopravni zahtjev.²⁶ Spor je sam jedan životni odnos, jedna životna situacija u kojoj strane u odnosu nisu u stanju da se suglase, da budu jednakoga gledanja na stvari, na pojedine probleme, da budu istog shvaćanja.²⁷ Spor nije samo stanje neslaganja između dva subjekta u određenom pravnom odnosu, nego i svako takvo stanje u pravnim odnosima kada se postavljeni zahtjev sukobljava s određenim otporom ili suprotstavljanjem.²⁸

Građanski parnični postupak opća je, redovna i osnovna metoda zaštite ugroženih ili povrijeđenih građanskih prava, koju pruža državna pravosudna organizacija. Stoga parnični postupak često se označava kao "redovni put pravne zaštite" u

²⁵ *Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini*, Službeni glasnik, br. 25/06., 88/15. (dalje: *Zakon o zaštiti potrošača u BiH*).

²⁶ MARKOVIĆ, M., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 1957., str. 29.

²⁷ STANKOVIĆ, G., *Građansko procesno pravo*, Niš, 1987., str. 63.

²⁸ ČALIJA, B., *Građansko procesno pravo*, Sarajevo, 1986., str. 13.

području građanskopravnih odnosa.²⁹ Parnični postupak po svojoj pravnoj prirodi predstavlja zakonom uređen način i metodu pravne zaštite povrijeđenih ili ugroženih subjektivnih građanskih prava.³⁰ Parnični postupak je javan, strog i formalan. U parnici se koristi strankama nerazumljivi pravni jezik. One u parnici nisu gospodari spora i nemaju stvarni utjecaj na sudsku odluku. U parnici se utvrđuje samo pravno relevantno, a odluka se donosi isključivo na temelju prava. Presudom se proglašava pobjednik i gubitnik, a često su sve stranke u parnici gubitnici. Protiv presude prvostupanjskoga suda nezadovoljna stranka ima pravo žalbe, a protiv pravomoćne presude ima pravo na reviziju. Presude zato što su nametnute, rijetko se izvršavaju dobrovoljno.

Medijacija je dobrovoljan, fleksibilan i povjerljiv postupak. Svrha povjerljivosti je osigurati okruženje u kojem stranke i njihovi punomoćnici mogu raspravljati o činjenicama i problemima otvoreno, bez straha da se ono što su rekli može upotrijebiti protiv njih izvan medijacije.

Mogućnost da se otvoreno govori o detaljima spora vodi do dogovora i rješenja spora. U medijaciji se koristi strankama razumljiv jezik. Stranke u medijaciji zauzimaju centralno mjesto i imaju priliku iznijeti sve što je njima važno, a ne samo ono što je pravno relevantno.

U medijaciji stranke konačno imaju priliku da ih čuje, sluša i razumije suprotna strana. U medijaciji stranke postižu vlastito rješenje koje njima odgovara i zato ga smatraju pravednim. Na ovaj način uvećava se pristup stranaka pravdi, vlastitoj pravdi u kojoj je svaka od strana zadovoljila neki svoj interes. Kao stranke u medijaciji nagodbu smatraju pravednom, dobrovoljno je i promptno izvršavaju. Takvu pravdu najčešće nije moguće ostvariti u sudskom postupku. Zato medijaciju nazivaju "pravdom s ljudskim licem".

Stranke slobodno biraju osobu medijatora, suca u parnici ne mogu birati. One u svako doba mogu odustati od medijacije i od medijatora, a od parnice i od suda u pravilu ne. Parnica je dugotrajna i neizvjesna. Zbog dugotrajnosti sudski postupak je skup. Medijacija je brz i ekonomičan postupak, a neizvjesnosti oko sadržaja nagodbe nema, jer o njezinu sadržaju odlučuju isključivo stranke. Stranke nagodbom postižu vlastito rješenje, a sudskom odlukom im se rješenje nameće. Parnica se bavi prošlošću, medijacija sadašnjošću i budućnošću. Stranke u medijaciji su gospodari spora od njegova početka do kraja. U sudskom postupku stranke ne gospodare sporom.

²⁹ TRIVA, S., *Građansko procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1983., str. 3.

³⁰ Parnični postupak je najznačajniji dio građanskog sudskog postupka. Riječ je o postupku koji redovno pretpostavlja određeno pred procesno stanje - spor pravni ili činjenični, o postojanju povredi ili ugrožavanju subjektivnog prava. Više o tome: KEČA, R., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2010., str. 33.

4. Sudska i izvansudska medijacija u Republici Hrvatskoj

Alternativno rješavanje sporova u svojem modernom obliku u Hrvatskoj nema dugu tradiciju. Njegovo prihvaćanje bilo je pod utjecajem u početku iz Sjedinjenih Američkih Država a kasnije iz Europe. Iz Europe se mogu izdvojiti preporuke - Vijeća Europe i Europske komisije, koje su prihvaćene 2002. godine.³¹ Zajednička karakteristika preporuka jest afirmacija i poticanje mirenja u građanskim i trgovačkim sporovima. Prvi pravni izvor o mirenju³² u Republici Hrvatskoj bio je Zakon o mirenju (Narodne novine, br. 163/03.) iz 2003.

Isti je predstavljao pravni okvir za razvoj, ali i poticanje afirmacije mirenja kao jednog od načina rješavanja sporova Podloga toga propisa. S jedne strane bila je na europskoj razini preporuka Vijeća Europe o mirenju u građanskim i trgovačkim sporovima, te Zelena knjiga o alternativnom rješavanju sporova u građanskom i trgovačkom pravu koju je donijela Europska komisija, a na međunarodnoj razini model - zakon UNCITRAL-a o međunarodnom trgovačkom mirenju iz 2002.³³ Prvi Pilot projekt mirenja 2006. godine bio je na Trgovačkom sudu u Zagrebu, a kasnije su se slični projekti proširili i na ostalim sudovima.³⁴ Prema Aras Kramar, nakon što je mirenje bilo uspješno integrirano pri određenim sudovima u sklopu pilot projekata, mirenje pri sudovima, izmjenama i dopunama iz 2008.³⁵ našlo je svoje mjesto i u Zakonu o parničnom postupku (dalje: ZPP-u).³⁶ Dalje navodi kako su početni

³¹ UZELAC, A., ARAS, S., MARŠIĆ, M., MITROVIĆ, M., KAUZLARIĆ, Ž., STOJČEVIĆ, P., Alternativni trendovi mirnog rješavanja sporova u Hrvatskoj: dosezi i ograničenja, Zbornik Hrvatske udruge za mirenje, br. 1, 2011., str. 317.

³² "Mirenje je hrvatski prijevod za medijaciju ili ADR (*Alternative dispute resolution*). Ne samo teoretski, nego i praktično, 'medijacija' nema svugdje ista značenja, zbog potrebe prilagođavanja određenim specifičnim potrebama rješavanja sporova. Alternativni načini rješavanja sporova predstavljaju skup načina rješavanja sporova koji obično pri nabranjanju završava rezidualnom skupinom (...i drugi)". Usp. BILIĆ, V., Alternativno rješavanje sporova i parnični postupak, Doktorska disertacija, Zagreb, 2008., dostupno:

<https://medijacija.hr/wp-content/uploads/2020/04/Vanja-Bilic-Alternativno-rjesavanje-sporova-i-parnicni-postupak-disretacija.pdf> (5. 7. 2024.), str. 76-124.

³³ ČIČIN-ŠAIN, N., Aspekti pravnog uređenja mirenja u Hrvatskoj, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 44, No. 88, 2010., dostupno: <https://hrcak.srce.hr/94825>, str. 114 (25. 7. 2024).

³⁴ "Ubrzo nakon početka pilot-projekta na Trgovačkom sudu u Zagrebu slični projekti počeli su na sudovima opće stvarne nadležnosti na osam općinskih sudova. U 2007. mirenje je počeo pružati i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske kao prvi drugostupanjski sud koji je uključen u provođenje postupaka mirenja. Pilot projekti prošireni su tijekom 2008. godine i na Općinski sud u Karlovcu te na trgovačke sudove u Varaždinu, Rijeci, Pazinu, Bjelovaru i Osijeku. Pilot-projekti pridonijeli su medijskom promicanju mirenja, a u sklopu njih obavljena je i temeljna obuka sudaca izmiritelja. Na temelju nje je oblikovan i program uvodne obuke za suce izmiritelje koje je započelo Ministarstvo pravosuđa, 2009. godine." UZELAC, A., ARAS, S., MARŠIĆ, M., MITROVIĆ, M., KAUZLARIĆ, Ž., STOJČEVIĆ, P., *op. cit.*, str. 319.

³⁵ *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2008.* (Narodne novine RH, 84/08.; u daljnjem tekstu: ZIDZPP 08, Novela ZPP-a iz 2008.).

³⁶ ARAS KRAMAR, S., Novi prilog mirnom rješavanju sporova u Hrvatskoj, Zbornik Radova s II. međunarodnog savjetovanja "Aktualnosti građanskog procesnog prava - nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća" Pravni Fakultet Sveučilišta u Splitu, 2016., str. 195.

entuzijazam i prve ocjene rezultata projekata mirenja pri sudovima dovele do općeg uvjerenja u uspjeh ovog modela mirnog rješavanja sporova. Nadalje ističe da Ministarstvo pravosuđa nakon toga, iz uvjerenja u uspjeh, u izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2008., kao što je već navedeno, u ZPP su unesene odredbe o mirenju pri sudovima čime se potvrdila praksa angažiranja sudaca izmiritelja iz pilot-projekata te sudsko mirenje općenito prihvatilo kao institucionalna mogućnost na svim parničnim sudovima tijekom cijelog postupka, pa i u stadiju pravnih lijekova. Od donošenja citiranog Zakona pa do njegove novele iz 2009. godine (Narodne novine, br. 79/09.), odnosno novog Zakona o mirenju³⁷ mirenje je doživjelo veliku afirmaciju, ali se značajno razvila i svijest o njegovim prednostima u odnosu na sudski postupak kao redovan put pravne zaštite.³⁸ Unatoč početnim pozitivnim rezultatima pilot-projekata te daljnjim nastojanjima Ministarstva pravosuđa kroz prepoznavanje sudskog mirenja kao institucionalne mogućnosti na svim parničnim sudovima, broj zahtjeva za mirenje pri sudovima znatno je smanjen.³⁹ Kako nam Aras Kramar navodi Ministarstvo pravosuđa nastojalo je dalje poticati mirenje pri sudovima, i to kroza zakonodavne izmjene. Tako je Novelom ZPP-a iz 2013. godine strankama pružena mogućnosti da u postupku mirenja pri sudu izaberu izmiritelja koji nije sudac (čl. 186. d st. 3. ZPP) te da stranke tijekom prvostupanjskog i drugostupanjskog postupka suglasno zatraže od suda zastoj postupka radi pokušaja mirnog rješenja spora, bez obzira na to provodi li se mirenje pri sudu ili izvan suda (čl. 186. g ZPP). Postupci mirenja na sudovima mogu se provesti na svim redovnim i specijaliziranim prvostupanjskim i drugostupanjskim sudovima (općinski, županijski, trgovački, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske), u svim fazama sudskog postupka pa čak i tijekom postupka u povodom ulaganja pravnih lijekova.⁴⁰

Prema odredbi članka 3. Zakona o mirenju, mirenje je svaki postupak, bez obzira na to provodi li se na sudu, instituciji za mirenje ili izvan njih, u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor uz pomoć jednog ili više izmiritelja koji strankama pomažu postići nagodbu, bez ovlasti da im nametnu obvezujuće rješenje.

³⁷ *Zakon o mirenju iz 2011.*, Narodne novine RH, 18/11.

³⁸ "Bitan razlog za donošenje novog Zakona o mirenju je potpuno usklađivanje s novom Direktivom 2008/52/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2008. o određenim aspektima mirenja u građanskim i trgovačkim predmetima (Službeni list Europske zajednice L 136, od 24. svibnja 2008.) Novim su Zakonom, također, dodatno potencirana osnovna načela mirenja kao što su dispozitivnost i stranačka autonomija, dobrovoljnost i konsekvencijalnost, neformalnost i povjerljivost postupka". Prijedlog Zakona o mirenju, s konačnim prijedlogom zakona, Zagreb, 2010., dostupno: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/080129/PZE_680.pdf, str. 1-2, (26. 7. 2024.).

³⁹ ARAS KRAMAR, S., Novi prilog mirnom rješavanju sporova u Hrvatskoj, 2016., *loc. cit.*

⁴⁰ Vodič kroz mirenje, *Mirenja na sudu*, dostupno:

<https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2020-09/Vodi%C4%8D%20kroz%20mirenje.pdf>, str. 7, (30. 6. 2024.).

Prema odredbi čl. 9. st. 1. Zakona o mirenja, mirenje se provodi na način o kojem su se stranke sporazumjele. Važno je istaknuti da je u Republici Hrvatskoj u određenim slučajevima upućivanje spora na medijaciju od strane suda obavezno.

Prema odredbi čl. 186. a. st. 1. Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske⁴¹ osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske dužna se prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora državnom odvjetništvu koji je stvarno i mjesno nadležno za zastupanje na sudu pred kojim namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske, osim u slučajevima u kojima je posebnim propisima određen rok za podnošenje tužbe.

Prema odredbi čl. 186. d. st. 8. ZPP RH ako su obje stranke ili dionička društva ili pravne osobe kojima je većinski član Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, sud će po primitku odgovora na tužbu uputiti stranke da u roku od osam dana pokrenu postupak mirenja.

Prema odredbi čl. 186. d. st. 1. ZPP RH propisuje da sud može uvažavajući sve okolnosti, a posebno interese stranaka i trećih osoba vezanih uz stranke, te trajnost njihovih odnosa i upućenost jednih na druge, na ročištu ili izvan ročišta rješenjem uputiti stranke da u roku od osam dana pokrenu postupak mirenja ili rješenjem strankama predložiti rješavanje spora u postupku mirenja. Prema istom članku 186. d. st. 2. ZPP RH ovo rješenje može se donijeti tijekom cijelog parničnog postupka. Prema odredbi čl. 186. d. st. 3. ZPP RH, ako stranke suglasno predlože ili prihvate rješavanje spora u postupku mirenja pred sudom, bez odgode će se odrediti sastanak radi pokušaja mirenja na koji se pozivaju stranke, njihovi zastupnici i punomoćnici ako ih imaju. Prema odredbi članka 186. d. St. 4. ZPP RH postupak mirenja pred sudom vodi izmiritelj određen s popisa izmiritelja koje određuje predsjednik suda. Prema odredbi čl. 186. d. st. 5. ZPP RH, izmiritelj ne može sudjelovati u postupku mirenja u parničnom predmetu koji mu je dodijeljen. Prema odredbi čl. 186. d. st. 7. ZPP RH nagodba sklopljena u postupku mirenja provedenom u sudu pred sucem izmiriteljem smatra se sudskom nagodbom. Valja istaknuti i sankcije ukoliko stranka ne pristupi sastanku radi pokušaja medijacije po upućivanju od strane suda.

Prema odredbi čl. 186. d. st. 9. ZPP RH stranka koja je upućena pokrenuti postupak mirenja, a ne pristupi sastanku radi pokušaja mirenja, gubi pravo tražiti naknadu daljnjih troškova postupka pred sudom prvog stupnja.

Prema odredbi čl. 186. e. st. 1. ZPP RH stranke mogu nakon podnošenja pravnog lijeka suglasno podnijeti prijedlog za postupak mirenja pred izmiriteljem suda nadležnog za odlučivanje o pravnom lijeku. Prema odredbi čl. 186. e. st. 2. ZPP RH ako

⁴¹ *Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske*, Narodne novine, 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 25/13., 89/14. i 70/19. (dalje u tekstu: ZPP RH).

mirenje ne uspije, izmiritelj koji je sudac toga suda ne smije sudjelovati u donošenju odluke o pravnom lijeku u toj pravnoj stvari. Prema odredbi čl. 186. e. st. 3. ZPP RH na postupke mirenja koji se provode po sudovima na odgovarajući se način primjenjuju odredbe zakona koji uređuje postupak mirenja, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Također valja i naglasiti da postupke mirenja izvan sudova već dugi niz godina veoma uspješno provode Centri za mirenje pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, Hrvatskoj obrtničkoj komori, Hrvatskoj udruzi poslodavaca te Hrvatska udruga za mirenje, Hrvatska odvjetnička komora, Hrvatski ured za osiguranje, Ured za socijalno partnerstvo Vlade Republike Hrvatske. Međutim, mirenje se s izabranim izmiriteljem može provesti i izvan spomenutih centara.⁴² Ministarstvo pravosuđa osnovalo je i imenovalo Povjerenstvo za alternativne načine rješavanja sporova u čiji sastav su ušli predstavnici sudova, državnog odvjetništva, Ureda za socijalno partnerstvo Vlade Republike Hrvatske, HGK, HUP, HOK te Ministarstva pravosuđa. Zadatak Povjerenstva je praćenje razvoja alternativnih načina rješavanja sporova, praćenje provedbe postojećih programa te predlaganje mjera za unapređenje razvoja alternativnih načina rješavanja sporova.⁴³

Zakonom o parničnom postupku postojale su odredbe koje su i danas na snazi koje upućuju stranke i suce na mogućnost mirnog rješenja spora odnosno nagodbe u sudskom postupku. Zakonom o parničnom postupku sudac je dužan upozoriti stranke na mogućnost postizanja nagodbe i pomoći im pri tome. U Hrvatskoj je prvi put 2003. godine donesen Zakon o mirenju. Cilj je bio da se unaprijedi zakonodavni okvir i prenošenje Direktive Europskoga parlamenta i Vijeća o određenim aspektima mirenja u građanskim i trgovačkim predmetima. U 2011. godini donesen je novi Zakon o mirenju. Kako bi se potaknula svijest o prednosti mirnog rješavanja sporova i medijacije, pristupilo se donošenju novog Zakona o mirnom rješavanju sporova koji je stupio na snagu 2023. godine. U postupku medijacije stranke sporazumno imenuju medijatora ili više njih a ako ne postignu dogovor oko medijatora mogu zatražiti da ga imenuje Centar, institucija za medijaciju ili treća osoba. Cilj medijacije kao jednog od oblika mirnog rješenja spora jest ne samo mirno rješavanje spora na obostrano zadovoljstvo nego i očuvanje dobrih odnosa u budućnosti a posebno u sporovima vezanim za obitelj, susjede i sl. Novi zakonodavni okvir trebao bi osigurati uspostavu snažnije kontrole medijatora, dodatne unificirane edukacije, veću dostupnost medijatora te da se potaknu sudionici na stalno razmatranje opcije mirnog rješavanja sporova što otvara mogućnost jačanja cjelokupnog pravnog

⁴² Europski portal e-pravosuđe *Mirenje u zemljama EU-a, Hrvatska*, dostupno: https://e-justice.europa.eu/64/HR/mediation_in_eu_countries?CROATIA&member=1 (27. 7. 2024.).

⁴³ *Loc. cit.*

sustava. Novim Zakonom o mirnom rješavanju sporova predviđeno je osnivanje centra za mirno rješavanje sporova, davanje suglasnosti institucijama za mirno rješavanje sporova, vođenje registra medijatora i procjenitelja, davanje suglasnosti na programe edukacija za pojedine vrste sporova provođenje samostalno ili u suradnji s institucijama za medijaciju, stručnog osposobljavanja i usavršavanja medijatora te informiranje stranaka o mirnom rješavanju sporova i pomoć pri izboru prikladne metode.

Centar za mirno rješavanje sporova (u daljnjem tekstu: Centar) je javna ustanova koja radi ostvarenja svrhe ovoga Zakona: potiče razvoj kulture mirnog rješavanja sporova i korištenje postupaka uređenih ovim Zakonom, daje i opoziva suglasnost institucijama za medijaciju, daje suglasnost na programe edukacije za pojedine vrste mirnog rješavanja sporova, provodi, samostalno ili u suradnji s institucijama za medijaciju, stručno osposobljavanje i usavršavanje medijatora, odlučuje o upisu i brisanju medijatora iz Registra medijatora, vodi Registar medijatora te Registar institucija za medijaciju i izdaje potvrde iz navedenih registara, osigurava djelotvornu suradnju s tijelima sudbene vlasti i institucijama za medijaciju, posreduje u dodjeli predmeta na rješavanje institucijama za medijaciju, imenuje, na zahtjev stranaka, osobe koje provode informativni sastanak o medijaciji i medijaciju, provodi informativni sastanak o medijaciji i medijaciju kada informativni sastanak o medijaciji i medijaciju ne može u primjerenom roku i uz manje troškove provesti druga institucija za medijaciju, izdaje potvrdu o pokušaju medijacije, sustavno prikuplja podatke o postupcima mirnog rješavanja spora, objavljuje informacije o mirnom rješavanju sporova, medijatorima i institucijama za medijaciju te pomaže strankama u izboru prikladne metode rješavanja spora. Sjedište centra je u Zagrebu a centar će imati podružnice u Osijeku, Rijeci i Splitu. Osnovni cilj Centra je sustavno promoviranje mirnog rješavanja sporova kao alternativnog i za stranke povoljnijeg načina rješavanja sporova od formalnog sudskog.

Izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku 2023. godine⁴⁴ propisano je da sud može uvažavajući sve okolnosti, posebno interes stranaka i trećih osoba vezanih uz stranke te trajnost njihovih odnosa i upućenost jednih na druge, na ročištu ili izvan ročišta rješenjem uputiti stranke da u roku od 15 dana sudjeluju na informativnom sastanku o medijaciji ili da pokrenu medijaciju.

Rješenja sud može donijeti tijekom cijelog parničnog postupka. Ako stranke suglasno predlože rješavanje spora medijacijom pred sudom, bez odgode će se odrediti sastanak radi medijacije na koji se pozivaju stranke, njihovi zastupnici i punomoćnici ako ih imaju.

⁴⁴ Narodne novine Hrvatske, br. 155/2023.

Postupak mirnog rješavanja spora pred sudom vodi medijator određen s popisa medijatora koju utvrđuje predsjednik suda. Medijator ne može sudjelovati u postupku mirnog rješavanja spora u parničnom predmetu koji mu je dodijeljen. Ako se postupak mirnog rješavanja spora pred sudom dovrši bez sklapanja nagodbe, medijator ne smije sudjelovati u tom sporu u bilo kojem svojstvu. Nagodba sklopljena u postupku mirnog rješavanja spora provedenom u sudu pred sudcem medijatorom smatra se sudskom nagodbom. Izuzetno ako su obje stranke ili dionička društva ili pravne osobe kojima je većinski član Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne samouprave, sud će po primitku odgovora na tužbu uputiti stranke da u roku od 8 dana pokrenu medijaciju. Stranka koja je upućena pokrenuti medijaciju, a ne pristupi prvom sastanku radi pokušaja medijacije bez opravdanog razloga, gubi pravo tražiti naknadu daljnjih troškova postupka pred sudom prvog stupnja.

5. Medijacija u Sloveniji

Najznačajniji poticaj razvoju mirenja (medijaciji) u Republici Sloveniji uveden je kroz pilotski projekt tzv. pridruženog mirenja⁴⁵ na okružnom sudu u Ljubljani koji je počeo 2001. godine⁴⁶ u okviru programa rješavanja sudskih zaostataka.⁴⁷ Zalar navodi osnovne karakteristike sudu pripojene medijacije u Sloveniji kako je to predviđeno programima suda.⁴⁸ Prema Biliću na Okružnom sudu u Ljubljani medijacija se definira kao postupak alternativnog rješavanja sporova u kojemu treća neutralna strana pomaže strankama pronaći suglasno rješenje njihova spora. Dalje, navodi da

⁴⁵ "Program medijacije pridodane sudu u građanskim, porodičnim i trgovinskim sporovima Okružnog suda u Ljubljani, nagrađenom posebnim priznanjem Vijeća Evrope i Evropske komisije 2005. godine (Evropska nagrada - Kristalni tas pravde)". Usp. ZALAR, A., Procjena Alternativnog rješavanja sporova/Medijacija u Bosni i Hercegovini, Konačni izvještaj, str. 23.

⁴⁶ PUHARIĆ, K., Medijacija u Slovenskom pravu i praksi, Pravo u gospodarstvu, Zagreb, 2006., str. 176.

⁴⁷ "Statističke brojke ukazuju da se više od 50 % postupaka medijacije bilo uspješno ili s nagodbom ili temeljem povlačenjem tužbe. Uz to je okružni sud u Ljubljani opravdano ukazao da je velika većina uspješno riješenih sporova u okviru medijacije okončana već na prvom 'susretu' medijatora i stranaka u sporu. Okružni sud je stoga odlučio stankama omogućiti postupak medijacije i na području gospodarskih sporova. Po mišljenju toga suda, baš je ove sporove primjereno rješavati prije svega u okviru medijacije, jer stranke žele očuvati međusobne poslovne odnose". PUHARIĆ, K., Najnovije stanje na području arbitražnoga prava i mogućnosti rješavanja sporova mirenjem u Republici Sloveniji, Pravo u gospodarstvu, Zagreb, 2005., str. 219-220.

⁴⁸ "Medijacija je dobrovoljan proces za tužioca i tuženog, Sud predlaže da stanke pokušaju medijaciju putem standardnog poziva i priložene brošure koja pojašnjava procedure i njene prednosti, Poziv na medijaciju biva upućen u ranoj fazi parničnog postupka nakon što su razmijenjene tužba i dokumentacija odbrane; sudac također može predmet uputiti na medijaciju u bilo kojem naknadnom trenutku tokom parničnog postupka ukoliko strane u postupku tako zatraže, Medijatori (suci, penzionirani suci, advokati, porodični terapeuti, socijalni radnici u porodičnoj medijaciji) su obučeni, sud ih nadgleda i akreditira; Medijacija funkcionira u okviru suda i sud popunjava osoblje i financira njeno funkcioniranje, Sud pruža besplatnu medijaciju za stranke, U slučaju nagodbe strane u sporu biraju formu sporazuma (ugovor ili obvezujuća i primjenjiva naredba o sudskoj nagodbi) i imaju pravo na 50 % umanjenja sudske takse". ZALAR, A., Procjena Alternativnog rješavanja sporova/Medijacija u Bosni i Hercegovini, Konačni izvještaj, *Ibid*, str. 25.

se ističe kako je medijacija dobrovoljna, povjerljiva, brza, besplatna za stranke, neobvezujuća i ne utječe na eventualnu kasniju parnicu na bilo koji način.⁴⁹ Pravni okvir za medijaciju u Sloveniji je Zakon o alternativnom rješavanju sporova u sudskim stvarima (AZRSS)⁵⁰ i Zakon o posredovanju u građanskim trgovačkim stvarima (ZMCGZ).⁵¹ Zakon o alternativnom rješavanju sporova u sudskim stvarima nalaže prvostupanjskim i drugostupanjskim sudovima da donesu i stave na snagu program alternativnog rješavanja sporova kako bi se strankama omogućila alternativna rješenja u trgovačkim, radnim, obiteljskim i drugim građanskopravnim sporovima. Prema ovom programu sudovi su dužni omogućiti strankama korištenje medijacije uz druge oblike alternativnog rješavanja sporova.⁵² Nametanjem obveznog dizajna programa medijacije pridružene sudu, zakonodavac je omogućio širi pristup alternativnom rješavanju sporova. Štoviše, medijacija i presuđivanje stoje podjednako. Uravnotežen odnos između medijacije i parničnog postupka je stoga osiguran na način da je medijacija u principu još uvijek dobrovoljna za stranke; međutim, sudovi i suci moraju razmotriti medijaciju u svakom slučaju, tj. je li podobna za medijaciju.⁵³ Također se navodi u članku 19. Zakona o alternativnom rješavanju sporova u sudskim stvarima sljedeće: “Kad je to prikladno, s obzirom na okolnosti slučaja i na osnovu konzultacija sa strankama koje učestvuju na informativnom ročištu, sud može donijeti odluku da obustavi postupak ne duže od tri mjeseca i uputi strane na medijaciju koju je sud osigurao u okviru programa iz člana 4. ovog zakona.” To se ne može objasniti kao obveza sklapanja sporazuma. Čak i naziv ovog člana jasno navodi obvezno upućivanje na medijaciju. Prema tome, obveza se odnosi samo na sudski postupak upućivanja i na suradnju strana. Strane imaju priliku da ospore odluku suca. U slučaju da se bilo koja strana žali, sud mora poništiti svoju odluku.⁵⁴ Slovenski zakoni nameću neke druge obvezne karakteristike. Jedno od njih je i ročište za nagodbu na kojem sudac obavještava stranke o mogućnosti korištenja alternativnom rješavanju sporova. Sudac nije u obvezi uraditi tako samo ako smatra da bi takav pristup bio neprikladan za određeni slučaj. Drugi takav primjer je dužnost države, kada sudjeluje u sporu, da prvo pokuša medijaciju.⁵⁵ Zakon o mirenju u građanskim i trgovačkim stvarima odnosi se na medijaciju općenito, odnosno na

⁴⁹ BILIĆ, V., *op.cit.*, str. 84.

⁵⁰ *Zakon o alternativnem reševanju sodnih sporov* (Uradni list RS, št. 97/09 in 40/12 - ZUJF).

⁵¹ *Zakon o mediaciji v civilnih in gospodarskih zadevah* (Uradni list RS, št. 56/08).

⁵² European e-Justice Portal, Mediation in EU countries, Slovenia, dostupno:

https://e-justice.europa.eu/64/EN/mediation_in_eu_countries?SLOVENIA&member=1, (25. 7. 2024.).

⁵³ D'URSO, L., ŽUKAUSKAITE, M., NINČIĆ OSTERLE, I., ANNE-KARIN GRILL, KOLTSAKI, E., TAT, L., SHONEVILLE, M., SULEIMANOGLU, A., Komparativna studija zakonodavnih i institucionalnih okvira i najboljih praksi u oblasti medijacije u privrednim sporovima, 2021., dostupno: https://www.mpravde.gov.rs/files/SRB%20Study%20on%20Commercial%20Mediation%20in%20Serbia_Final.pdf, (29. 6. 2024), str. 146.

⁵⁴ *Ibid*, str. 149.

⁵⁵ *Loc. cit.*

medijaciju povezano sa sudskim postupcima i na izvansudsku medijaciju. Njime se utvrđuju samo osnovna pravila za postupke medijacije, ostavljajući ostale aspekte samo regulirajućim mehanizmima. Primjerice, propisuje se gdje počinje i završava mirenje, tko imenuje izmiritelja, temeljna pravila ponašanja izmiritelja, oblik sporazuma o rješavanju spora, kako osigurati njegovu provedbu.⁵⁶ Zakonom se navode i neke jasne koristi od primjene alternativnih rešenja sporova. U određenim vrstama sporova strankama se npr. nudi besplatna medijacija (sudsko mirenje koje se provodi prema ZARSS-u u sporovima iz odnosa roditelja i djece te u radno-pravnim sporovima zbog otkaza ugovora o radu za stranke je besplatno; stranke plaćaju samo svoje odvjetnike. U svim ostalim sporovima, osim trgovačkih sporova, sud snosi troškove medijatora za prva tri sata mirenja).⁵⁷ Što se tiče vremena provedenog na sudu, pružanje alternativnih postupaka smanjuje broj predmeta što opet pomaže sudovima u njihovu financijskom planu i daje bolju percepciju javnosti o efikasnosti suda.⁵⁸ Medijacija se može koristiti u građanskim, obiteljskim, trgovačkim, radnim i drugim imovinsko-pravnim stvarima. Medijacija je dopuštena i u drugim stvarima, ako nije isključeno zakonom.⁵⁹ Također se navodi da prema slovenskom zakonodavstvu pitanje povjerljivost ispunjava zahtjeve Direktive. Medijatori mogu objaviti sve što dobiju od jedne stranke do druge, osim ako se informacije ne daju kao povjerljive. Osim toga, informacije dobivene u postupku medijacije ne mogu se otkriti trećim licima, osim ako se zakonom ne traži njihovo objavljivanje, stranke se slažu oko objavljivanja ili je to neophodno za provođenje sporazuma o rješavanju spora.⁶⁰ Ako pokušaj medijacije ne uspije, stranka ima najmanje 15 dana da pokrene sudski ili arbitražni postupak. Rokovi zastare ne računaju se tijekom medijacije, a opet počinju ako se medijacija ne završi sporazumom.⁶¹ Stranke odlučuju o izvršenju sporazuma o rješavanju spora medijacijom. Sporazum mora biti sačinjen u obliku direktno ovršnog javnobilježničkog akta, sudske nagodbe ili arbitražne odluke. Ako sud utvrdi, u skladu s kriterijima iz člana 19/VI Zakona o alternativnom rješavanju sporova u sudskim stvarima, da su stranke neopravdano odbile medijaciju, jedna od stranaka može biti kažnjena tako što će snositi troškove sudskog postupka, bez obzira na njegov ishod (poznata kao "pametna sankcija"). Nadalje se navodi da su okružni sudovi u Ljubljani od strane Savjeta Europe identificirani kao primjeri dobre prakse u medijaciji.⁶²

⁵⁶ European e-Justice Portal, Mediation in EU countries, Slovenia, *loc. cit.*

⁵⁷ *Loc. cit.*

⁵⁸ D'URSO, L., ŽUKAUSKAITE, M., NINČIĆ OSTERLE, I., ANNE-KARIN GRILL, KOLTSAKI, E., TAT, L., SHONEVILLE, M., SULEIMANOGLU, A., *loc. cit.*

⁵⁹ European e-Justice Portal, Mediation in EU countries, Slovenia, *loc. cit.*

⁶⁰ D'Urso, L., Žukauskaite, M., Ninčić Osterle, I., Anne-Karin Grill, Koltsaki, E., Tat, L., Shoneville, M., Suleimanoglu, A., *ibid.*, str. 154.

⁶¹ *Ibid.*, str. 156.

⁶² *Ibid.*, str. 157.

6. Izvansudska medijacija u oblasti osiguranja

Izvansudska medijacija u oblasti osiguranja može se unaprijediti i kroz samu obradu odštetnih zahtjeva na relaciji Zaštitni fond Federacije BiH - oštećenik.

Sporovi u osiguranju često mogu biti primjerom medijabilnih sporova, imajući u vidu činjenicu, a koji fenomen je prisutan i na tržištu osiguranja u Bosni i Hercegovini, da do sporova između osiguratelja i osiguranika najčešće dolazi zbog određenih nesporazuma, a samo djelomično zbog materijalno-pravnih ili formalno-pravnih razloga.⁶³ Nesporazum između osiguranika i osiguratelja rezultat je činjenice da se u ugovoru o osiguranju osiguranik, često zbog nedostatka temeljnog znanja ili nepoznavanja pravnog okvira osiguranja, ali i zbog činjenice da osiguranik ili ne pročita ili pogrešno tumači odredbe ugovora o osiguranju kao i odredbe uvjeta osiguranja za pojedinu vrstu osiguranja smatra stranom koja ima slabiju pravnu poziciju u ugovoru, te određene objektivne restrikcije u procesuiranju odštetnog zahtjeva koje osiguravatelj provodi unutar zakonom i drugim aktima reguliranim pravilima, osiguranik doživljava kao nepravdu.⁶⁴

Kako Zaštitni fond Federacije BiH tako i Osiguravajuća društva u svom radu angažiraju suradnike koji bi se mogli nazvati nekom vrstom posrednika (strojarske, medicinske, ekonomske, građevinske struke i dr.) koji su im potrebni za utvrđivanje visine štete koju pretrpi oštećeni, a koju su po zakonu dužni isplatiti. Navedene osobe na neki bi način trebali preuzeti ulogu medijatora. Svoj posao trebaju obavljati u skladu s pravilima struke i u ulozi dobrog domaćina, da svoj nalaz urade tako da štetu obračunaju kao da je u sudskom postupku. Mnogi medijatori koje angažira Zaštitni fond kao i Osiguravajuća društva obračunavaju visinu štete u puno manjem iznosu nego što bi istu štetu obračunali da je riječ o sudskom predmetu. Na navedeni način smatraju da pomažu Zaštitnom fondu ili Osiguravajućem društvu, a prema mom mišljenju proizvode sudske štete koje opterećuju sudove, stvaraju troškove za koje će se morati naći način efikasnijeg rješavanja sudskih postupaka da bi Bosne i Hercegovine mogla pristupit Europskoj uniji.

Kod oštećenika se stvara nepovjerljiv odnos prema instituciji koja im je po zakonu obvezna nadoknaditi štetu. Nepovjerenje kod oštećenog polazi od mišljenja da im šteta ne će biti nadoknađena u stvarnom iznosu koji bi ostvarili sudskim putem. Medijatori bi mogli značajno smanjiti broj sudskih postupaka, učiniti osiguravajuće kuće efikasnijim u svom radu isplata šteta, smanjenja broja prigovora u društvima što bi sve ukupno imalo za cilj efikasniji postupak medijacije. Obavljanjem poslova

⁶³ Vidi: HAUBRICH, V., KULIĆ, M., ROSO, J., Medijacija u osiguranju u Bosni i Hercegovini, Godišnjak Pravnog fakulteta Univerziteta "Džemal Bijedić", god. VII., br. 7, Mostar, 2023., str. 6-38.

⁶⁴ Vidi: PETROVIĆ TOMIĆ, N., Medijacija u osiguranju, Zb. Prav. fak. Rij. (1991.) v. 31, br. 1, Suppl., str. 475-494 (2010.).

medijatora u skladu s pravilima struke i bez tendencije stavljanja niti na jednu stranu u postupku medijacije učinili bi izvansudsku medijaciju između društava i oštećenika znatno efikasnijom. Ništa nisu pomogli strankama ako u izvansudskom postupku utvrde štetu u manjem iznosu a da istu utvrđuju u sudskom postupku ako bi je obračunali u većem iznos. Također društva u izvansudskom postupku oštećenim bi trebala nuditi u cijelosti utvrđeni iznos medijatora što se u praksi ne događa.

U Bosni i Hercegovini uspostavljen je institut ombudsmena u oblasti osiguranja utvrđen Zakonom o osiguranju⁶⁵ i Zakonom o društvima za osiguranje. Zakon o osiguranju, kojim je i uspostavljen institut ombudsmena, u članu 212. propisao je da će Agencija za nadzor osiguranja Federacije BiH⁶⁶ donijeti opće i podzakonske akte kojima se uređuju uvjeti i postupak za imenovanje i prestanak dužnosti ombudsmena, uvjeti i način postupanja po prigovorima korisnika usluga osiguranja i posredovanja u mirnom rješavanju spornih odnosa.

7. Zaključak

Kroz izmjene Zakona o osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine⁶⁷ kojim je propisano da se oštećeniku prilikom obračuna štete dostavlja Obrazložena ponuda treba ubaciti odredba da su društva ili neka druga institucija kojoj je zakonom propisana obveza nadoknade štete, da je uz obrazloženu ponudu ta institucija u obvezi dostaviti nalaz i obračun štete po kojem se nudi isplata. Tako bi se postiglo poboljšanje povjerenja između institucija i oštećenika. Oštećenik će vidjeti da je iznos koji mu je ponuđen stvarni iznos, a ne da ostane vječna dilema da mu je ponuđena manja isplata štete od one na koju ima pravo i koju bi ostvario u sudskom postupku. Na naprijed navedeni način poboljšala bi se medijacija u društvima koja bi za posljednicu imala manji broj sudskih šteta, manji broj prigovora u društvima i efikasniji postupak mirnog rješavanja sporova.

Sudska medijacija trebala bi se urediti tako da ako stranke suglasno predlože rješavanje spora medijacijom pred sudom, sud bez odgode određuje sastanak radi medijacije na koji će se pozvati stranke punomoćnici i zastupnici ako ih stranke imaju. Postupak medijacije vodio bi medijator s popisa medijatora koju određuje predsjednik suda.

⁶⁵ *Zakon o osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine*, Službene novine Federacije BiH, 23/17., 103/21.

⁶⁶ *Zakon o osiguranju*, čl. 125. uspostavlja instituciju Agencije za nadzor i definira da je to samostalna i nezavisna neprofitna institucija Federacije koja za svoj rad odgovara Vladi Federacije Bosne i Hercegovine. Član 126. normira njene ciljeve, obaveze i odgovornosti te općenito definira da Agencija za nadzor ima regulatornu i nadzornu funkciju radi zaštite osiguranika i osiguravača na dobrobit industrije osiguranja.

⁶⁷ *Zakon o osiguranju*, Službene novine Federacije BiH, br. 23/2017.

Nagodba koja bi bila sklopljena u postupku mirnog rješavanja spora u sudu pred sućem medijatorom smatra se sudskom nagodbom te bi imala snagu izvršne isprave. U skladu sa svim navedenim iz domena osiguranja poboljšala bi se izvansudska medijacija i sudskom medijacijom ubrzao postupak i dobila izvršna isprava. Navedena izmjena trebala bi se izvršiti kroz izmjenu Zakona o parničnom postupku. Smatram da bi se kroz izmjene Zakona o parničnom postupku medijacija trebala propisati kao obvezni prethodni postupak u većini pravnih sporova. Ako bi se medijacija neuspješno završila, sud bi nastavljao rješavati spor po redu s obzirom na datum podnošenja tužbe. Zaključenjem nagodbe koja bi imala izvršnu ispravu ubrzali i smanjili bi se sudski postupci, smanjili sudski troškovi.

OUT OF JUDICIAL AND JUDICIAL MEDIATION WITH REFERENCE TO APPLICATION TO INSURANCE CASES

Summary : *An act or procedure, regardless of the name, by which the parties seek to resolve their dispute amicably with the help of one or more conciliators who help the parties reach a settlement, without the authority to impose a binding solution is reconciliation (mediation, conciliation). There are different models that are known, such as judicial, extrajudicial and court-affiliated. Out-of-court mediation in Bosnia and Herzegovina with all the specifics and its comparison with Croatian and Slovenian solutions with special reference to the application of out-of-court mediation in insurance cases, is discussed in this paper.*

Keywords: *mediation, mediation models, specifics of out-of-court mediation to existing regulations and pro futuro in insurance cases*